

SUMMARY

Maksymenko Lyudmila, Mirna Angelina, Prysyzhnyuk Elena, Mantulin Danilo.

Physical training of beginners in sports ballroom dance during the annual macrocycle.

Physical fitness is directly dependent on and related to physical development. Recently, sports dances have become very popular. But the issue of introduction of means of sports dances in the educational and training process of beginners is not sufficiently substantiated, which determines the relevance of our study.

The following research methods were used for the study: analysis of scientific and special literature; pedagogical research methods (observation, experiment, testing of physical qualities); methods of mathematical statistics.

The pedagogical experiment was organized in the Sumy regional branch of the All-Ukrainian public organization of the Association of Modern and Variety Dance of Ukraine. Participants in our study were beginners of 5-6 years old in the number of 20 people. In the control group (CG), all organizational forms of classes were conducted in accordance with the regulatory program of organization and conduct of training sessions at the initial stage of preparation. In the experimental group (EG), the children practiced according to the Partial Rhythm Program "Dance Kaleidoscope", which used the means of sports dances ("Jive", "Cha-cha-cha"). There were the same number of classes in both groups of 108 classes in the annual macrocycle of 45 minutes each.

The dynamics of changes in the level of physical fitness of children in the CG and EG during our pedagogical experiment indicates that in CG changes were at $p < 0.05$, in EG – at $p < 0.01$. This gives the right to point out the effective influence of ballroom dance on the physical fitness of young athletes.

Key words: *physical training, beginners, sports ballroom dance, annual macrocycle.*

УДК 37.016:82(09):398

Валерія Пустовіт

Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля
ORCID ID 0000-0001-8920-1340
DOI 10.24139/2312-5993/2021.07/064-075

ВИСВІТЛЕННЯ ФОЛЬКЛОРУ В ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ

У статті аналізуються програмові вимоги до вивчення фольклору в 5-9 класах середньої школи, їх репрезентація в підручниках з української літератури. Проведений аналіз засвідчив, що фольклорні жанри представлено широко й багатогранно, що дозволяє формувати в учнів уявлення про скарбницю фольклору як естетичну цінність і джерело художньої літератури. Ознайомлення зі зразками фольклорних творів сприяє формуванню в школярів відомостей про історичне минуле України, життя, побут, звичаї, моральні цінності народу.

Ключові слова: *фольклор, шкільний підручник, зміст, навчання, учні, урок, жанри фольклору, національне виховання.*

Постановка проблеми. Ознайомлення сучасних школярів зі специфікою національного українського фольклору, періодизацією його становлення, різноманітною жанровою системою, історією розвитку й поетикою

окремих жанрів, загальними особливостями усної народної творчості в контексті різних історичних періодів визнається педагогічною спільнотою філологів підґрунтям, на якому будується сьогодні цілісна система вивчення української літератури на засадах тісної взаємодії фольклору і літератури.

В умовах усе більш відчутної соціокультурної кризи та прогресуючої нестабільності морально-етичних норм і одночасного прагнення більшості українців до державно-суспільного прогресу відбувається нинішнє кардинальне оновлення сучасної освіти. Тож перед усіма освітянами, а особливо українськими педагогами-словесниками, постає актуальне першорядне завдання – залучати учнівство до пізнання й набуття особистісних цінностей відповідно до національно-культурного, духовного та історичного досвіду нашого народу.

На порядку денному – оновлення шкільних програм зі словесності і, відповідно, підручників. Основна увага науковців та авторів навчальної літератури зосереджена на виборі творів, зміст яких спрямовано на виховання освіченої особистості, вільної, творчої, духовно багатой. Крім цього, на нашу думку, важливо залучити до освітніх програм також і твори малярського та музичного мистецтва, зразки з європейських літератур, що в сукупності дозволить відтворити цілісний процес культурно-мистецького розвитку України на тлі інших держав, сприятиме формуванню широкого світогляду підростаючого покоління, яке не лише знатиме свою історію, культуру, а й пишатиметься величиною здобутків українського народу, його славетних митців.

Ми виходимо із загальновідомої тези, що першоджерелом мистецтва є фольклор. Означене твердження не є випадковим, адже більшість творів української літератури має ремінісценції з фольклорних джерел. Письменники активно залучали і символи народної демонології, і описи звичаїв та обрядів, які виконували роль не лише ілюстративного матеріалу, а лаконічно й доречно входили в композиційну структуру твору, передаючи емоційно-ціннісне навантаження складових сюжету, характеристик героїв, пейзажних картин чи інтер'єру та вбрання тощо. На жаль, сучасні школярі, зростаючи в основному під впливом «необмеженої» інформації з Інтернету, виявляються відірваними від генетичної морально-етичної пам'яті пращурів, а зменшення кількості годин на вивчення фольклору в 5-9 класах, звісно, не сприяє поліпшенню ситуації.

Аналіз актуальних досліджень. Методичну складову опанування фольклору учнями закладів середньої освіти не можна назвати новою чи малодослідженою освітньою проблемою: основні аспекти її висвітлено в

академічних виданнях, її розглядали Н. Волошина, О. Вернигора, Г. Гучене, О. Капіца, Л. Навозняк, С. Привалова, Н. Самсонюк, А. Усова та інші. Науковцями акцентовано увагу на виховній ролі фольклору як провідній, що регламентується в шкільному вивченні української літератури як предмету.

Однак, важливо зазначити, що вивчення фольклору не є і не може бути статичним чи незмінним явищем. Як і весь інший зміст шкільної освіти, методика вивчення фольклору має гнучко реагувати на оновлення освітнього інструментарію, технологій, темпів, інтенсивності подання інформації, її щільності тощо. Отже, на часі такі важливі методичні аспекти, як-от: інновації вивчення різноманітних фольклорних жанрів; інтерактивні методики і форми вивчення на уроках; інформаційні технології та ресурсний супровід Інтернет-контенту тощо. Зазначимо також, що на сьогодні і сама проблема дослідження аспектів висвітлення фольклору в чинних підручниках української літератури для середньої школи в наукових розвідках представлена недостатньо.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми вивчення фольклорних жанрів учнями 5-9 класів на уроках української літератури та стану відображення теми в чинних підручниках.

Методи дослідження. Для вирішення поставленої мети використано сукупність методів наукового дослідження, як-от: загальнонаукові – для аналізу наукової літератури, що стосується дослідження; аналізу, синтезу й узагальнення наукової літератури, отриманих результатів – для формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинних програмово-нормативних документів про освіту педагогічна спільнота свою діяльність має зосереджувати на вихованні національно свідомого громадянина України, а першорядна роль у цьому відводиться дисциплінам гуманітарного циклу, зокрема мистецтву слова – літературі.

Незаперечним є факт кардинальної зміни підходу науковців, методистів і педагогів до відбору творів для вивчення, що позначилося на створенні нових програмових вимог до знань і вмінь учнів. Так, відповідно до діючої програми з української літератури для 5-9 класів (*Українська література*, 2013) ключову роль відіграють компетентності, що органічно входять у концепцію Нової української школи. З огляду на це, на уроках літератури слід працювати саме над літературною компетентністю, «її трактуємо як готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів: розуміти зміст прочитаного, з'ясувати авторську

позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення» (*Програма*, 2013, с. 5).

Урок має базуватися на охопленні різноманітної інформації про українську історію, святині, традиції та звичаї пращурів, роль славетних українців у розбудові незалежності держави. Одним із важливих аспектів у цьому процесі є знайомство з усною народною словесністю, яке розпочинається з 5 класу. Основним елементом навчального процесу є підручник, тому вважаємо за необхідне простежити, як матеріал підручника узгоджується зі змістовими лініями чинної програми з української літератури.

Перше знайомство п'ятикласників з фольклором відбувається на уроці вивчення міфів і легенд давніх українців. Цей матеріал має стати ефективним стартом для сучасних учнів у пізнанні усної народної творчості як навчального змісту, адже вони добре знайомі з міфічними віртуальними героями світового фольклору, активно користуються Інтернетом і гаджетами. Учителеві варто скерувати пізнавальну активність п'ятикласників на відтворення поглядів наших предків на звичні для сьогодення явища природи, виникнення світу, створення людини, трактування міфічних істот тощо у власних творчих проєктах: іграх, мультиплікаційних зображеннях, сюжетах віртуальних ігор, коміксах тощо. Важливо, що за такого методичного підходу вивчення цієї теми сприятиме як усвідомленню учнями історичного розвитку культури українства, так і дозволить провести паралель між знаннями про природу і світ у давніх слов'ян та сучасних людей. Передбачено повторення знань, отриманих у попередніх класах про легенду, набуття навичок відрізняти реальні та фантастичні елементи людської поведінки на прикладі таких зразків, як-от: «Про зоряний Віз», «Берегиня», «Чому пес живе коло людини?» (за С. Плачиндою), «Дажбог», «Неопалима купина» (за Є. Шморгуном), «Як виникли Карпати», «Чому в морі є перли і мушлі». Ці твори відображають риси характеру давнього слов'янина, його уявлення про добро і зло, їхню роль у житті людини.

На сьогодні МОН України рекомендовано для 5 класу два підручники з предмету авторів О. Авраменка (Авраменко, 2018) та Л. Коваленко (Коваленко, 2018).

Підручник О. Авраменка знайомить учнів із теоретичними відомостями про легенду та її різновиди, про походження міфу, наголошуючи на тому, що це – «найдавніші види усної народної

словесності» (Авраменко, 2018, с. 7), побіжно зазначається про фольклор. Для закріплення виучуваного матеріалу автор пропонує різноманітні види робіт: намалювати ілюстрацію, розповісти легенду про назву вулиці, села, міста тощо. Ознайомлення з народними переказами відбувається під час читання тексту «Прийом у запорожці», зміст якого знайомить учнів зі звичаями, дотепністю й мудрістю українського козацтва.

Згадаємо, що видатний український педагог В. Сухомлинський значну увагу приділяв освітньому й виховному потенціалу казок, сам написав їх біля 2000, бо з власного вчительського досвіду знав, що читання та вивчення казок дітьми, особливо народних, відіграє важливу роль, адже «Казка, на думку педагога, є благодатним джерелом виховання любові до Батьківщини, яке нічим не можна замінити. Патріотична ідея казки – в глибині її змісту; створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця й розуму дитини могутній творчий дух народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже тому, що вона – творіння народу» (Ковальчук, 1990, с. 203).

Варто зосередити увагу учнів на тому, що українські народні казки мають автентичність, притаманну лише їм, бо на кожному національному ґрунті той самий сюжет різниться своєрідними особливостями. Під час вивчення теми «Народні казки» (Яйце-райце», «Мудра дівчина», «Летючий корабель») п'ятикласники не тільки дізнаються про нових казкових героїв, незвичайні явища, а й вивчають нові поняття з теорії літератури: народна казка, тема, гіпербола. Автор вводить до підручника й елементи виразного читання, зосереджуючи увагу на особливостях прочитання прозових творів, зокрема народних казок.

Після коліскової пісні мами, діти знають напам'ять загадки, прислів'я, приказки, із задоволенням їх читають. Здавна загадки свідчили про гостроту розуму, кмітливість людини. Розділ «Із народної мудрості» передбачає вивчення загадок, прислів'їв та приказок, їх розмежування. Наводяться відомості з теорії літератури, учні вперше знайомляться з поняттям «метафора» і навчаються її застосовувати до загадок. Важливо, що автор підручника звертає увагу на труднощі у визначенні прислів'я і приказки, тому подає докладний опис кожного виду усної народної словесності, наводить приклади, види, особливості використання.

Підручник для 5 класу за авторством Л. Коваленко пропонує «Карту розуму», яка відображає всі основні поняття розділу «Світ фантазії та мудрості». Подано визначення, що таке «фольклор», які жанри має, наведено їх приклади. У цьому ж контексті відбувається знайомство і з

літописами як першими зразками словесного мистецтва. Для закріплення теоретичного матеріалу наводяться питання для учнів. Зважаючи на те, що нинішні школярі перебувають у полоні віртуального середовища, захоплюються переглядом фантастичних мультфільмів, авторка пропонує цікаве завдання після вивчення казки «Ох»: «Чи дивився/дивилася ти мультфільм «Зоряні війни»? Хоч казка «Ох» та цей сучасний мультфільм створені в різні часи й на різних континентах, вони мають схожих героїв – чарівника Оха та наймогутнішого й найславетнішого майстра джедаїв Йода. Проаналізуй риси характеру й зовнішність цих двох героїв, визнач, чим вони між собою подібні, а чим різняться. Свої спостереження узагальни в довільній формі – «карті розуму», таблиці чи звичайному есе або творі! Поділися своїми міркуваннями з однокласниками» (Коваленко, 2018, с. 56).

Під час вивчення теми «Загадки. Прислів'я та приказки» учні поглиблюють знання з молодших класів про загадку, знайомляться з тематикою загадок, їх будовою. Під час вивчення народних прислів'їв авторка підручника зупиняється на особливостях цього жанру, бо в одному рядку міститься життєва мудрість предків, повчальність і узагальнення досвіду. Учителеві варто наголосити, що ці жанри фольклору виникають в усній народній творчості постійно, передаються від покоління до покоління, мають виховне значення.

Програмою для 6 класу передбачено ознайомлення учнів з календарно-обрядовими і колисковими піснями. Підручник О. Авраменка (Авраменко, 2018) побудовано відповідно до програмових вимог, автор поглиблює знання шестикласників з теми «Фольклор», зосереджуючи увагу на роз'ясненні, що таке народні пісні і які бувають пісні за циклами залежно від пори року, ці відомості представлено в таблиці. Матеріал подано логічно, обґрунтовано, без обтяжливої інформації, з прикладами пісень, колядок, щедрівок, колискових тощо.

Підручник Л. Коваленко (Коваленко, 2014) відзначається подібними ж підходами до висвітлення матеріалу, зокрема більш докладно подано теоретичний матеріал про обрядову творчість українців. Під час вивчення веснянок авторка знайомить учнів із такими художніми засобами, як паралелізм і контраст. Відповідно наводяться завдання: знайти приклад художнього паралелізму в тексті пісні.

З метою зацікавлення учнів традиціями прашурів пропонується й таке завдання: «Уяви, що машина часу перенесла тебе в минуле, за дві тисячі років від наших днів. Ти стоїш посеред поля. З-під землі пробивається молоденька травичка, яскраво світить сонечко. Поблизу –

гурт хлопців і дівчат, які грають у «Просо». Приєднуйся до них. Дівчата й хлопці стають у два ряди одне проти одного. Слова пісні супроводжуються відповідними рухами» (Коваленко, 2014, с. 17). Більшість завдань у зазначеному підручнику спрямовані на самостійну творчу роботу учнів: підготувати проєкт, записати зразки пісень від членів родини, намалювати ілюстрацію тощо.

Календарно-обрядові пісні мають надзвичайно велику виховну роль, як і всі жанри фольклору, саме тому в аналізованих підручниках так докладно подано історію виникнення, побутування цих пісень, звичаї й обряди, пов'язані з цим. А з яким зацікавленням сучасні діти колядують і щедрують! Корисним буде, якщо вчитель залучатиме до уроку і краєзнавчий матеріал рідного міста (села).

У 7 класі на вивчення суспільно-побутових пісень та коломийок відведено всього 4 години. За цей час учні мають повторити й закріпити відомості про пісенну спадщину українського народу та засвоїти матеріал про жанрово-тематичне розмаїття суспільно-побутових пісень: козацьких, чумацьких, кріпацьких, солдатських, бурлацьких, заробітчанських тощо. Для роботи з семикласниками запропоновано три підручники О. Авраменка, Л. Коваленко та О. Міщенко.

Для учнів у підручнику О. Авраменка під час вивчення козацьких та чумацьких пісень запропоновано ознайомлення з поняттями пафос, пафосна мова у творі, художній паралелізм. Для ілюстрації тяжкої праці чумаків застосовано картину І. Айвазовського «Чумаки на відпочинку». З метою закріплення матеріалу про народні українські пісні наведено низку цитат відомих людей різних часів про оригінальність, неповторність, мелодійність народних пісень.

Зважаючи на виконання програмових завдань, що стосуються насамперед розвитку й виховання національно зорієнтованої молоді, автори всіх підручників приділяють цьому багато уваги. Так, Л. Коваленко наголошує: «Фольклорні твори – вияв нашої етнічної самобутності, єдності й сили, шлях до досягнення національного характеру» (Коваленко, 2015, с. 11). Авторка пропонує «маршрут розділу», де увага учнів зосереджується на ключових аспектах розділу: прочитаєш, вивчиш напам'ять, опануєш, дізнаєшся, навчишся відрізнити, удосконалиш, шукатимеш відповідь. Опрацювання матеріалу допоможе семикласникам знайти відповідь на проблемне питання: «Як український фольклор допомагає пізнати національний характер нашого народу?» (Коваленко, 2015, с. 11). Для більш глибокого засвоєння виучуваного матеріалу авторкою подано

завдання як для самостійного опанування учнями, так і за підручником, де зазначено різновиди суспільно-побутових пісень та їхню тематику, наведено приклади.

У підручнику О. Міщенко відомості про значення народної пісні в житті кожного українця подано крізь історичний дискурс Т. Шевченка, П. Грабовського, Лесі Українки, І. Франка, О. Довженка, В. Симоненка.

У 8 класі учні більш ґрунтовно (9 годин) вивчають фольклорну спадщину, представлену українськими історичними піснями та народними думами, це нові жанри для восьмикласників.

Різноманітність і багатство історичних пісень представлено такими зразками: «Зажурилась Україна», «Та, ой, як крикнув же козак Сірко», «Ой Морозе, Морозенку», «Максим козак Залізник», «Чи не той то Хміль», «За Сибіром сонце сходить». Пропоновані матеріали знайомлять учнів з історією боротьби українців за свободу своєї землі, про звитяжну участь козаків із турецько-татарськими ордами та польсько-шляхетськими загарбниками.

Новітніми підходами відзначаються підручники, надруковані в 2021 році. Так, у підручнику О. Слоньовської (Слоньовська, 2021) матеріал про фольклор подається через проєкцію сучасності, що має новаторський підхід, забезпечує неперервність історії, визначних подій, а головне підтверджує думку, що фольклор – це скарбниця народної мудрості і невичерпне джерело не лише художньої творчості, а й мистецтва. З цією метою авторка до кожної теми наводить цитати відомих дослідників етнографії (Г. Лозко), письменників (О. Довженка), репродукції картин, тим самим залучаючи учнів до дискусії, розмірковувань тощо. Під час ознайомлення з думою про Марусю Богуславку авторка наводить інформацію про історію кобзарства в Україні, явища, яке є автентичним у світі, розповідає про відомих кобзарів минулого й сучасності.

Підручник Л. Коваленко спрямований на повторення попередньо вивченого з теми народна пісня, фольклорні жанри, з огляду на це, і подання нового матеріалу про історичні пісні перегукується із уже відомим учням матеріалом, наприклад, «Поясніть, у чому відмінність історичної пісні від літопису. Прочитайте в статті підручника речення, яке підтверджуватиме відповідь» (Коваленко, 2021, с. 13). На прикладі пісні «Ой Морозе, Морозенку» учні вивчають прийом заперечного паралелізму. Ураховуючи, що в 9 класі учні вивчатимуть українську літературу в історичному розвитку, авторка залучає їх до ознайомлення з визначними фольклористами ХІХ ст., які здійснили справжній прорив у збиранні фольклорних джерел, забезпечили науковий опис, видання,

розповсюдження тощо. Першими речниками тут були М. Цертелєв, М. Максимович, І. Срезневський, А. Метлинський, П. Куліш та ін.

Відзначимо, що в підручнику О. Авраменка до кожної пісні подано історичний матеріал, довідку про учасника описуваних подій, що значно поглиблює інформативність уроку.

У 9 класі, на жаль, закінчується ознайомлення з усною народною творчістю. На вивчення родинно-побутових пісень і народних балад відведено 4 години. Зважаючи, що це останні уроки з теми, у підручнику О. Слоньовської матеріал орієнтовано на закріплення вже вивченого, увага зосереджується на ролі фольклору не лише в національному мистецтві, а й українській літературі зокрема. Вивчення нового матеріалу подано за групами родинно-побутових пісень.

Підручник О. Авраменка (Авраменко, 2017) спрямований на сучасний мистецький рух. Для ознайомлення з тематикою родинно-побутових пісень запропоновано пригадати творчість українських митців Тіни Кароль і Сергія Притули. Автор багато уваги приділяє сучасним виконавцям, пропонуючи прослухати пісні в YouTube. Під час вивчення балади, проведено паралель із літературним жанром балади, зокрема рекомендовано згадати жанрові ознаки на прикладі твору Т. Шевченка «Тополя».

Отже, чинна програма для 5-9 класів з української літератури забезпечує вчителю можливість розкрити для учнів усе багатство, різноманітність українського фольклору, показати душу народу крізь красу народних пісень; його кмітливість крізь загадки, прислів'я і приказки; військову силу, патріотизм крізь народні перекази і легенди; історичне минуле, складний шлях до волі й незалежності крізь історичні, козацькі, рекрутські пісні. Авторами програм і підручників відібрано освітній матеріал, що ґрунтується на традиціях національної культури, відтворює історичний шлях народу, пронизаний високою мораллю й щирими віруваннями, презентує тематичне та жанрове розмаїття усної народної творчості. Зазначене спрямоване на розвиток національної самосвідомості учнів.

Ущільнення матеріалу призвело до значного зменшення годин на вивчення фольклору, адже за попередньою програмою для 5-11 класів (2011 р.) в 10 класі учні вивчали народний епос, народне віршування, засоби уснопоетичної мови тощо. Сподіваємося, що інтенсифікація освітнього процесу, сучасні технології і цифровізація навчання, професіоналізм та методичний талант українських педагогів-філологів стануть запобіжними факторами на шляху збереження багаторічного досвіду залучення учнів 5-9 класів до ресурсів скарбниці фольклору українців.

Сьогодні дозволяє бути оптимістами: учнівська молодь цікавиться зразками обрядового фольклору, святковими театральними діями на його основі, вертепними варіаціями народних легенд і вірувань тощо. Усе частіше розігруються молоддю народні вистави та здійснюється хода колядників і щедрувальників, святкуються Зелена неділя і Свято Купала з характерними для звичаєвих традицій обрядами і піснями.

Зазначене актуалізує потребу подальшого докладного вивчення фольклору в школі, бо сучасна освічена людина, перебуваючи в інформаційному полі новітніх засобів і технологій, часто прагне звернутися до історичного минулого з метою власної самоідентифікації: хто ми є? які ми є? Українці, як і більшість населення планети, морально потерпають від викривлень історії, негативізму наслідків геноциду і репресій за національністю, поширюваного манкуртства, знецінення моралі. То ж ми переконані, що вивчення фольклору є значимим і продуктивним шляхом повернення сучасного українства до культурно-мистецьких та морально-етичних здобутків власного народу, який свято вірив у магічну силу слова, цінував обряди і прикмети захисту від усього лихого, прагнув побороти зло й несправедливість, вшанував природу за її родючість, вклонявся батьку-матері та рідній землі, захищав її навіть ціною власного життя.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проведений аналіз чинних підручників із української літератури для 5-9 класів зумовив низку висновків. По-перше, фольклорні твори мають не лише пізнавально-освітнє значення, а й сприяють народженню в учнів чи посиленню почуття гордості за славне минуле українського народу, його звичаї, традиції, формують усвідомлену причетність до вікової народної мудрості, культури, мистецтва. По-друге, без фольклору неможливим є процес наступного засвоєння цілісного курсу української літератури, а згодом, і осмислення осібної письменницької постаті в контексті розвитку історії національної літератури. По-третє, зменшення кількості годин на вивчення зразків жанрів фольклору вважаємо непродуктивним шляхом, бо втратимо в гуманітарній освіті в цілому.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в розробці методики дослідження фольклорних елементів у художніх творах, що вивчаються за шкільною програмою.

ЛІТЕРАТУРА

Авраменко, О. (2018). *Українська література. 5 кл.: підручн для закл. загальн. середн. освіти*. К.: «Грамота» (Avramenko, O. (2018). *Ukrainian literature. Grade 5: textbook*. K.: "Diploma").

- Авраменко, О. (2014). *Українська література: підручн для 6 кл. загальноосвіт. навч. зак.* К.: «Грамота» (Avramenko, O. (2014). *Ukrainian literature: textbook for 6th grade.* K.: "Diploma").
- Авраменко, О. (2020). *Українська література: підручн для 7 кл. закл. загальн. середн. освіти.* К.: «Грамота» (Avramenko, O. (2020). *Ukrainian literature: textbook for the 7th grade.* K.: "Diploma").
- Авраменко, О. (2021). *Українська література: підруч. для 8 кл. з поглиб. вивч. філол. закл. загальн. серед. освіти.* К.: Грамота (Avramenko, O. (2021). *Ukrainian literature: textbook for the 8th grade.* K.: Diploma).
- Авраменко, О. (2017). *Українська література: підр. для 9-го кл. загальноосвіт. навч. закл.* К. (Avramenko, O. (2017). *Ukrainian literature: the 9th grade.* K.).
- Міщенко, О. І. (2017). *Українська література: підр. для 7-го кл. загальноосвіт. навч. закл.* К. (Mishchenko, O. I. (2017). *Ukrainian literature: textbook for the 7th grade.* K.).
- Коваленко, Л. Т. (2018). *Українська література. 5 кл.: підручн для закладів загальної середньої освіти.* К.: Видавничий дім «Освіта» (Kovalenko, L. T. (2018). *Ukrainian literature. Grade 5: textbook for general secondary education.* K.: Publishing House "Education").
- Коваленко, Л. Т. (2014). *Українська література: підручн для загальноосвіт. навч. закл. 6 кл.* К.: Видавничий дім «Освіта» (Kovalenko, L. T. (2014). *Ukrainian literature: a textbook for the 6th grade.* K.: Publishing House "Education").
- Коваленко, Л. Т. (2015). *Українська література: підручн для загальноосвіт. навч. закл. 7 кл.* К.: Видавничий дім «Освіта» (Kovalenko, L. T. (2015). *Ukrainian literature: a textbook for the 7 grade.* K.: Publishing House "Education").
- Коваленко, Л. Т. (2021). *Українська література: підруч. для 8 кл. закладів загальної середньої освіти.* Київ: УОВЦ «Оріон» (Kovalenko, L. T. (2021). *Ukrainian literature: textbook for the 8th grade.* Kyiv: UORC Orion).
- Слоньовська, О. В. (2021). *Українська література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти.* Київ: Літера ЛТД (Slonivska, O. V. (2021). *Ukrainian literature: a textbook for the 8th grade.* Kyiv: Litera LTD).
- Слоньовська, О. В., Мафтин, Н. В., Вівчарик, Н. М., Курінна, Н. С., Шевчук, Л. Т. (2017). *Українська література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів.* Київ: Літера ЛТД (Slonovskaya, O. V., Maftin, N. V., Vivcharyk, N. M., Kurinna, N. S., Shevchuk, L. T. (2017). *Ukrainian literature: a textbook for 9th grade.* Kyiv: Litera LTD).
- Ковальчук, В. І. (1990). *Спогади про В. Сухомлинського.* К., (сс. 201-204) (Kovalchuk, V. I. (1990). *Memoirs of V. Sukhomlynsky.* K., (ss. 201-204)).
- Українська література. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів.* К.: Освіта, 2013 зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017. № 804 (<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalniprogrami-5-9-klas-2017.html>); Програми розміщені на офіційному сайті МОН України за посиланням: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html> (*Ukrainian literature. Grades 5-9. The program for secondary schools.* K.: Education, 2013 with changes approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 07.06.2017. № 804 (<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalniprogrami-5-9-klas-2017.html>); The programs are posted on the official website of the Ministry of Education and Science of Ukraine at the link: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>).

РЕЗЮМЕ

Пустовит Валерия. Отображение фольклора в школьных учебниках.

В статье программные требования к изучению фольклора в 5-9 классах средней школы, их репрезентация в учебниках украинской литературы. Проведенный анализ показал, что фольклорные жанры представлены широко и многогранно, что позволяет формировать у учащихся представление о сокровищнице фольклора как эстетической ценности и источнике художественной литературы. Знакомство с образцами фольклорных произведений способствовало формированию у школьников сведений об историческом прошлом Украины, жизни, быте, обычаях, моральных ценностях

Ключевые слова: фольклор, школьный учебник, содержание, обучение, урок, учащиеся, жанры фольклора, национальное воспитание.

SUMMARY

Pustovit Valeriia. Display of folklore in school textbooks.

The article analyzes the program requirements for the study of folklore in grades 5-9 of high school, their representation in textbooks of Ukrainian literature.

On the agenda is the issue of updating school curricula in literature, where the main focus of the author is on the inclusion of works, the content of which is aimed at upbringing of a free, creative, spiritually rich person. This is facilitated by the study of folklore, as in the arena of national and cultural life of Ukraine arose and exacerbated key problems – the revival of national identity, the formation of national character, art and culture in general. The basic center of this holistic systemic unity is the idea of the representation and interaction of the three main components of national identity – historicity, ethnicity and spirituality. All these components are characteristic of oral folk art.

The purpose of this article is to highlight the problem of studying folklore genres by students in grades 5-9 at the lessons of Ukrainian literature, the display of the topic in existing textbooks. To solve this problem, a set of research methods was used, such as: general scientific – to analyze the scientific literature related to research; analysis, synthesis and generalization of the scientific literature, the results obtained to formulate conclusions.

The analysis showed that folklore genres are widely and multifaceted, which allows students to form an idea of the treasury of folklore as an aesthetic value and a source of fiction. Acquaintance with samples of folklore works helped to form in schoolchildren information about the historical past of Ukraine, life, way of life, customs, moral values.

Key words: folklore, school textbook, content, training, lesson, students, genres of folklore, national education.